

Edita: Asociación "FONTE do MILAGRO" - OUTONO - INVERNO 2006 - Depósito Legal: LU-454-00 - Nº 20 - 1 €

A CANDEA

Revista do Caurel

SUMARIO

Portada	Foto J. L. Sande - Portada
Páx 2	Teléfonos de Interese
Páx 3	Dende o meu punto de vista
Páx 4	Unha visita moi oportuna
Páx 6	A cultura castrexa
Páx 7	Maderoteca de Urbano
Páx 8	Outras posibles rutas no Caurel
Páx 10	Festa da Castaña de O Caurel
Páx 12	Conversa con Javier Saavedra
Páx 14	Encontros poéticos do Lor
Páx 15	Exposición de fotografía
Páx 16	Uxio Novoneyra
Páx 18	Raianos III
Páx 22	Os souts do Courel
Páx 23	A cabra tira o monte/O cultivo do navo
Páx 24	Novas
Páx 26	Ruta nocturna
Páx 27	María Mariño Carou/Esqueceu esquecer

TELÉFONOS DE INTERESE

CENTRO MÉDICO (Folgozo)	982 43 30 33
CENTRO MÉDICO (Seoane)	982 43 30 90
HOSPITAL COMARCAL (Monforte)	982 41 79 00
EMERXENCIAS MÉDICAS	061
SOS GALICIA	112
CRUZ VERMELLA (Pedrafitá)	982 36 70 06
CRUZ VERMELLA (Quiroga)	982 42 83 55
FARMACIA (Folgozo)	982 43 30 54
CASADO CONCELLO	982 43 30 01
CUARTEL GARDA CIVIL (Seoane)	982 43 30 83
AUTOBUSES "Empresa Caurel"	982 42 82 11
ESTACIÓN DE AUTOBUSES (Monforte)	982 40 49 50
ESTACIÓN RENFE (Monforte)	982 40 20 96
INCENDIOS FORESTAIS	085

AMAR A NATUREZA

Que fermosa é a nosa gran Natureza
se con delicado, pulcro, e doce amor,
coidámola don, nidio, da súa beleza
para que luza con brillo e esplendor.

Con pureza, coidémolos nolos ríos
coas súas augas limpas, alleas de verquidos
pregándolles os dos outros poderíos
poñan nelo, máis dos cinco sentidos.

Os merdentos lixos e os desperdicios,
clasifiquémolos en boa disposición
trocando nolos irresponsables vicios.
En non misturar todo en moxollón.

Con agarimo, botémolo o contenedor
deixemos limpos de lixos, rúas e campo.
Ríos, fonte, e xardíns que dan fror,
xa que, limpos e coidados, son encanto.

Bosques, prados, e souts de castañas;
mimémolos, tamén castroños e pinares,
montes, coreas, barbacóas e toxales;
de lumes gardémolos cos máis cabales.

As colillas e cristais, non tiremos,
campiñas, fontes, regatos, ríos e mar,
con limpeza e sen venenos, coidaremos,
e así, seremos ecoloxistas sen par.

Monforte de Lemos - 23 de setembro de 2005

Xermán López Quiroga

A asociación "FONTE do MILAGRO" e a dirección desta revista non se fan reponsables dos traballos que nela se publican. Esta responsabilidade pasa ó autor/a.

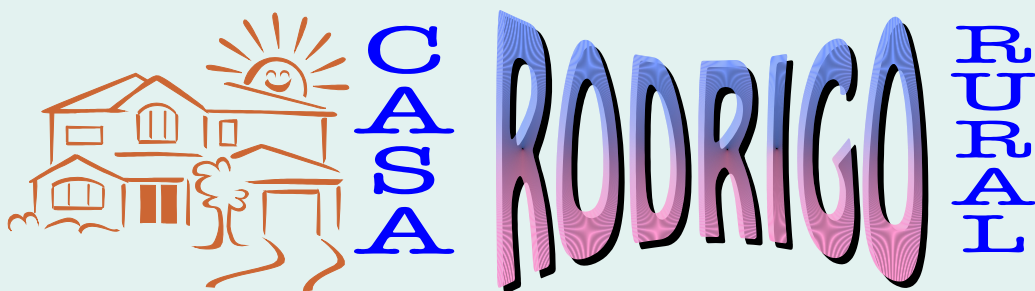
Si achegas algún traballo para que sexa publicado debe vir acompañado dos datos persoais. Non se publicarán, fotografías, textos, etc. nos que se descoñeza a identidade do autor.

Asociación Cultural "FONTE do MILAGRO"

Tlf.: 982 210 128 - 619 025 252

E-Mail: froxan.vila@terra.es

Web: www.fontedomilagro.org

Ó PE DA FERMOZA DEVESA DE PADERNE
A MELLOR MANEIRA DE DISFRUTAR DA NATUREZA

Información e reserva: Tfno e Fax: 982 185 110 Paderne, O CAUREL

**ALUGUER
DE QUADS**

DENDE O MEU PUNTO DE VISTA

Bos ventos corren polos cumios da Serra, a UNESCO no pleno celebrado en Francia entre os días 24 e 27 de outubro inclúa como Reserva da Biosfera os veciños Ancares, tanto na vertente Luguesa coma na Leonesa, este recoñecemento fai que Galiza conte con tres espazos desta categoría; os xa declarados Terras do Miño e Allariz e agora a Serra dos Ancares. Déronse todo tipo de opinións e comentarios, algúns tan pesimistas que aventuran que isto vai ser un importante atranco para o desenvolvemento da zona, outros pola contra, veno coma unha declaración caída do ceo, algo que fará posible que se estableza a poboación, un dos males maiores da montaña e do rural, non só na nosa comunidade senón tamén no resto do Estado.

O que está claro que cada un vai polo camiño que máis lle convén. Dende a miña ignorancia non entendo as declaracións feitas na prensa polos alcaldes dos concellos afectados (os da vertente galega) que puxeron o berro no ceo, creando unha alarma e preocupación inxustificada entre os veciños, algo fora de todo contexto, o que ben a demostrar moitas veces o desinterese dos mandatarios en axudar e buscar solucións para o desenvolvemento do seu concello. Pola contra as declaracións dos seus colegas leoneses foi outra ben distinta, vían este recoñecemento coma un maná, algo que a bo seguro lle botaría unha man para resolver a difícil situación dos concellos que gobernan. A min déixame todo isto, un pouco perplexo. Non levan o mesmo trato os concellos dos Ancares leoneses que os galegos? Haber si consigo quen alguén me aclare todas estas dúbidas.

Beneficio ou prexuízo? Pareceume escoitar que algún alcalde propoñía facer unha consulta popular, un referendo haber que opinan os veciños. Sería un referendo sen campaña previa? Dubido moito que a xente se lle deixe pensar libremente e moitos veríanse coaccionados tendo que dar a opinión oída da boca doutros.

Que si ten importancia a declaración dos Ancares coma Reserva da Biosfera da Unesco? Quen pode dubidalo!. Ten outro recurso a zona que nos sexa o Medio Natural? Este recoñecemento ten coma fin a conservación e mantemento e con elo a creación de emprego en tódolos eidos; algo fundamental.

Os Ancares asemellámolo a un lugar afastado,

esquecido, de difícil acceso, onde vivir é duro, condenado a desaparecer, case descoñecido fora de Galiza. Pero dende estas datas o seu nome e valores serán coñecidos e recoñecidos en todo o mundo, un privilexio que so teñen 507 lugares repartidos en 102 países do planeta. Un proxecto que integrará á zona na Gran Reserva Cantábrica da que xa pertencen: Picos de Europa, Alto Bernesga, Redes, Valles de Omaña y Luna, Babia, Somiedo, Laciana, Alto Narcea, Muniellos, entre outros.

Con que ollos mirarán algúns políticos esta decisión para velo todo negativo?. O que non fora idea súa ou do seu partido ou teña outras vistas ou intereses non pode levalos a actuar dun xeito caprichoso e de difícil xustificación.

So me queda preguntar?

O CAUREL NO É MERECEADOR DESTE RECOÑECIMENTO?

A Resposta para cando?

E. Méndez Vila

 MORENO

No antigo obradoiro do pintor Avari. MORENO convida a viño doce a tódolos amantes do CAUREL.

ARMANI- -MOSCHINO- -CALVIN KLEIN- -ADOLFO DOMÍNGUEZ- -GANT
TOMMY- -BELSTAFF- -BARBOUR etc.

Moreno • Marqués de Ugena, 40, **Sarria** (Lugo) • Tfno.: 982 530 791

PORTOMORENO • Prza. Conde Fontao, 13, **Foz** (Lugo) • Tfno.: 982 141 804

UNHA VISITA MOI OPORTUNA

Hai uns meses un oso tivo a feliz idea de facer unha visita á Serra do Caurel, supoño que estaría facendo sendeirismo ó tempo que trataba de reabrir algunha daquelas antigas rutas que nós xa temos esquecidas por parecermos, en moitos casos, unha tolada innecesaria, e postos xa, sempre vai ben unha comida gratis, sobre todo de mel do Caurel.

Se facemos unha lectura positiva desta visita chegaremos a conclusión de que pode e debe ter mais vantaxes que desvantaxes, sobre todo polo impulso que pode, e debería dar, á hora de decidir se O Caurel debe ou non ser declarado Parque Natural. Menos mal que a ninguén se lle ocorreu tirotealo como fixeron no Bierzo a outro membro da mesma especie: sempre queda algún animal, que é mais animal cos propios animais, disposto a matar o que se lle poña a tiro. Non importa que unha especie estea en perigo de extinción, á hora de matar sempre hai quen está a punto para sentir ese macabro pracer incomprensiblemente de actualidade nestes tempos nos que a natureza necesita todo o contrario.

Se por unha parte temos que lamentar o dano causado ós apicultores, por outra poderíamos interpretalo como a reclamación duns dereitos

pertencentes ós seus ancestros, que posiblemente viviron nesta serra e intentaron fartarse de mel nos albares en moitas ocasións. Pero como aqueles habitantes, (seguramente xa cansos de sufrir os ataques as colmeas), non eran tolos, e si moi traballadores, construíron eses albares que durante séculos fixeron tan bon servizo; despois, por manca de osos, pasaron a engrosar a lista de esquecementos. Sen embargo agora, en vista das visitas recibidas nestes últimos anos dos que se supón descendentes daqueles plantígrados que compartiron a serra cos habitantes da época, non viría mal ir pensando na utilización deses albares que se atopan en bon estado, así como na restauración daqueles que están medio esborrallados, facilmente recuperables, para impedir o destorzo de colmeas coa conseguinte perda para os apicultores que, a bon seguro, non lles fará ningunha gracia ver perder unha colleita xuntamente coas colmeas, que non son precisamente baratas. Aínda que lles paguen eses danos, presenciar o espectáculo deixado por eses larpeiros despois de pegarse uns bos atracos de mel dunhas colmeas tan a man, non debe ser nada agradable. Sen dúbida estes teñeno moito mais doado cos seus antepasados, que seguramente se pegarían boas labazadas intentando escalar as parades desas construcións tan ben ideadas para protexer as colmeas e que, aínda hoxe dan ese toque tan característico á nosa paisaxe. É un patrimonio tan vencellado ó Caurel que non deberíamos deixalo perder. Non me imaxino O Caurel sen albares.

A todo isto eu pregúnteme se este último sería mesmo de hai 5 anos que quixo volver a facernos unha visita para que non nos esquezámos de que esta terra tamén lle pertence por dereito de sucesión, ou será outro membro da mesma especie que tiña ganas de darse un garbeo pola nosa serra. En calquera caso é mellor que non sexa o mesmo, desa maneira hai mais posibilidades de que estas visitas se repitan mais a miúdo para botarnos unha man en favor da declaración de Parque Natural, sobre todo se se acordan dos atracóns do excelente mel do Caurel.

Sería estupendo que a xente volvera a utilizar os albares, tanto para protexer as colmeas como para devolver á nosa paisaxe ese aire de tradición e encanto que sempre tivo.

En Galicia e Asturias os hórreos están protexidos e considerados como patrimonio cultural polas súas características e antigüidade gracias á constancia

CUBERTAS DE PIZARRA E CANALÓNS

Tfnos. 982 25 16 55 / 982 22 96 56
Móvil: 607 58 94 65 • LUGO

dalgunhas persoas sensibles á cultura e tradicións dun pobo.

Cultura rehabilita catro pallozas no Cebreiro e en troco os albares, tamén con moitos anos de antigüidade e con tan bos servizos prestados a tantas xeracións como puideron prestar os hórreos ou pallozas, non reciben o mesmo trato a pesar de ser tan característicos da nosa zona. Non mereceron, incomprendiblemente, ese trato de favor indispensable para seguir lembrándonos que nesta terra houbo abundantes osos noutros tempos. Esta deixadez haberá que achacala principalmente, como é lóxico, á falta de sensibilidade tanto por parte das autoridades locais coma da Xunta. Cando vexo con esmero que se coida o patrimonio cultural noutros concellos do resto de España e a deixadez do noso, sinto unha profunda tristeza polo pouco apego que temos por canto nos deixaron os nosos antepasados. Parece coma se estiveramos esperando a que veña alguén de fóra a facer o que deberíamos facer nós, valorar mais o pouco que temos e coidalo para que non se perda posto que con el tamén se perde parte da nosa identidade.

Seguimos pecando de deixados para aquilo que represente un ben colectivo ó tempo que gustamos de poñer paos nas rodas dos que queren facer algo en beneficio de todos; sempre pensamos que o que fai algo é no seu propio beneficio, pero nunca se nos ocorre pensar que tamén se poden facer cousas por cariño a un pobo.

Seguimos sen sentirnos orgullosos da nosa cultura e tradicións, a diferenza de tantos pobos do resto de España dos que moito teríamos que aprender.

Sempre tivemos esa especie de desapego a todo aquilo que nos podía identificar como pobo; cultura e patrimonio como poden ser: muíños, albares, castros, pontes, cabanas, fontes, natureza, etc. etc. En lugar de protexer esas siñas de identidade dedicámonos a destruílas nuns casos e ignoralas noutros ata que se destrúan por si solas. Non pretendo dar leccións a ninguén, pero vivir lonxe do meu pobo durante case toda a miña vida, onde as súas xentes queren e valoran o seu por enriba de todo, aprendeume a valorar e querer canto teña relación coas miñas raíces desde un profundo respecto ás alleas.

Esa manca de interese pola nosa cultura, patrimonio e tradicións, di moi pouco o noso favor. Penso que deberíamos valorar mais aquelas cousas coas que mais nos podemos identificar como pobo enxebre durante tantos séculos, precisamente por eses tantos anos que ninguén se ocupou de nós, deberíamos sentirnos moito mais vencellados a todo aquilo que nos pode diferenciar doutros pobos.

Arturo A.R

ASESORES VILA CASTRO S.L.

ASESORES DE EMPRESA

ÁREA FISCAL-CONTABLE

ASESORAMIENTO FISCAL

- Asistencia a Inspecciones.
- Recursos.
- Constitución de Sociedades.
- Declaración Censal
- Legalización de Libros.
- Planificación Contable-Fiscal.
- Contabilidad de Sociedades.
- Confección de Libros Fiscales.

GESTIÓN TRIBUTARIA

- Declaración de la Renta de las Personas Fiscales.
- Impuesto de Sociedades.
- Impuesto de Actividades.
- Económicas.
- IRPF Retenciones a Cuenta.
- Módulos, índices o Signos.
- Ingreso a Cuenta de Sociedades.
- Estimación Directa.
- Liquidación de I.V.A.

HACIENDA

- Presentación de Declaraciones.
- Presentación de Liquidaciones y Pago de Impuestos.
- Presentación de Actividades Económicas.
- Presentación de Sucesiones.
- Solicitudes de Número de Identificación Fiscal.
- Solicitud de Etiquetas.
- Solicitud Certificado Negativo de Hacienda
- Solicitud Duplicados de Documentos.
- Solicitud Cambio de Titularidad en el Catastro.

ÁREA LABORAL

SEGURIDAD SOCIAL

- Alta de Empresa.
- Partes de enfermedad y accidente.
- Libro de Visita y Matrícula.
- Nóminas y Seguros Sociales.
- Preparación y Cálculo de Finiquitos.

ASESORAMIENTO LABORAL

- Estudio y Elaboración de Contratos de Trabajo.
- Inspecciones.
- Expedientes de Jubilación.
- Pensiones.
- Negociaciones y Conciliaciones. Extrajudiciales.
- Actas de Conciliación.
- Tramitación Expedientes Subvención.

ÁREA JURÍDICA

- Civil.
- Fiscal.
- Laboral.
- Mercantil.
- Administrativo.
- Herencias.
- Divorcios.
- Impagados.

OTROS SERVICIOS

- Tramitaciones varias a vehículos.
- Permisos y Licencias.
- Asesoramiento Financiero - Comercial.
- Patentes y Marcas.
- Registro Mercantil.
- Registro Propiedad.
- Informes Comerciales.
- Informes Prejudiciales.
- Verificaciones registrales.

Parque de San Lázaro, 9 - 3º Dcha. • 32003 OURENSE
Teléfonos 988 221 128 - 22 33 44 - Fax: 988 22 36 41

Velázquez Moreno, 9 - 6º Ofic. 16 • 36201 VIGO (Pontevedra)
Teléfono/Fax: 986 22 23 23

A CULTURA CASTREXA

No Caurel coma noutros puntos da xeografía galega, quedan aínda hoxe moitos restos de Castros, algúns quizais non estean catalogados, e outras construcións posiblemente relacionadas con esta Cultura coma por exemplo dúas “*mesas de pedra*” (Unha desaparecida recentemente) que se atopában no Taro Branco, e das cales nada se sabe da súa orixe.

Desta cultura que se desenrolou durante a Protohistoria galega, da cal seremos herdeiros e dela coñecemos ben pouco a pesares da moita importancia que tivo. Polo tanto ben merece dedicarlle unhas liñas.

O ámbito xeográfico foi todo o noroeste hispánico: O territorio cántabro-astur e parte da Meseta (provincias limítrofes de León, Salamanca e Ávila) chegando ata Cantabria e o País Vasco.

A Cultura Castrexa ou Prerromana, posúe importantes caracteres do Bronce Atlántico, asemade os elementos célticos ou hallstáticos influirán nela de xeito previo ou paralelo. E recibe este nome polo seu hábitat característico chamado Castro ou “*Citania*”.

A súa cronoloxía é a seguinte:

Segundo Maluquer de Motes consta de catro fases:

*Castrexo I (Século VII a. C.) no cal os poboados eran unhas agrupacións de vivendas construídas con materiais vexetais.

*Castrexo II (500-100 a. C.) Xurden casas circulares de pedra e xa se organizan sistemas defensivos.

*Castrexo III (100-29 a. C.) Nesta etapa produciuse o contacto co mundo romano ata o emperador Augusto.

*Castrexo IV (SS I-IV d. C.) Produciuse unha pervivencia castrexa na Cultura romana Provincial.

Outros autores, a pesares de que admiten esta cronoloxía propoñen estoutra:

*Castrexo I ou Castrexo antigo SS VII-V

*Castrexo II ou Castrexo clásico SS IV- II a. C.

*Castrexo III ou Castrexo tardío SS II a.C. I d. C.

O Castro era o hábitat típico tanto na costa coma no interior. Polo xeral atópanse en lugares altos e escarpados para así asegura-la súa defensa en combinación con foxos e murallas. As vivendas, con tendencia as formas curvas, repartíanse de xeito anárquico. Algunhas casas tiñan un vestíbulo e zócalos de pedra. Na parte baixa dalgúns castros atopábase unha construción que puidera ser un baño ou un santuario das augas.

A súa economía estivo baseada na gandeiría e na agricultura cerealista, tamén a pesca e marisqueo no litoral. E por suposto a minerometaluxia do cobre, ferro, ouro e bronce.

Na sociedade parece que existía unha clara preponderancia da muller, un primitivo matriarcado.

A súa relixión era naturalista, cun amplo panteón relixioso.

Adoraban aos elementos naturais, coma montes, árbores, fontes... Asemade tiñan un deus da guerra chamado “*Cosu*”, que sería o equivalente do deus Marte o cal se lle ofrecían sacrificios de castróns, prisioneiros e cabalos.

En canto ao rito funerarios parece que o usual foi a cremación que se practicou de tres xeitos:

1-depositando os restos en cistas de pedra.

2-en vasillas funerarias illadas ou en cistas.

3-en sepulcros.

Dentro da plástica en pedra son importantes as figuras de guerreiros as veces, con inscricións latinas. Tamén cabezas-trofeo e símbolos fálicos.

A orfebrería tivo moita importancia por estar vencellada á riqueza en ouro da rexión galega. Colares, diademas e un colar ríxido sin pechar rematado en remaches moi traballados chamado *Torques*.

A Cultura Castrexa foi sin dúbida unha das máis florecentes da Península Ibérica pero a pesares dos moitos achados aínda quedan dúbidas sobre ela.

Bibliografía:

V.V.A.A. *Prehistoria. Tomo II* pp. 706-711. UNED.Madrid. 2001.

J. A. Parada
Meiraos.

- Nabizas con lacón e castañas
- Caza
- Entremeses caseiros
- Postres caseiros

comidas caseiras
habitacións con baño

Seoane do Caurel (Lugo)

Tfno.: 982 43 31 06

MADEROTECA DE URBANO

Primeiro foi a rehabilitación do local, unha casa pequena recuperada con moito gusto, algo que Urbano tiña en mente dende hai moito tempo. Dende a súa xubilación soubo sacar proveito das horas libres, o tempo que en activo non lle permitía a carpintería. Home namorado do seu oficio é quen de sacar letra e forma de calquera anaco de madeira; case toda a súa vida leva ligado a esta labor e nin a tan desexada xubilación, para algúns, foi quen facer que esquecera os traballos de carpenta. Polas súas mans pasaron todo tipo de ferramentas e útiles, algúns, segundo el, pezas únicas que só se poden atopar no Caurel. Coñece a madeira só polo tacto.

Pero a súa grande inquietude era xuntar e amosar tódolos ferramentas que el utilizara ou tiveran algo que ver coa madeira e a súa transformación; foi apañando os que el tiña e outros moitos que veciños da zona lle prestaron e, xa co local acondicionado, dispúxose a ir colocando do xeito máis ordenado cada un deles, pero tal é o número e variedade das pezas que o espazo adicado faise pequeno. Buscou un nome que o diga todo do lugar, ó ladiño da porta da entrada pendura unha taboa tallada na que se pode ler MADEROTECA. Ó entrar no local podemos ollar todo tipo de artiluxios, e na parede da dereita unha estantería onde se poden apreciar figuras feitas por el, onde unido e conxugado todo tipo de madeiras elaborou unha chea de pezas de pequeno tamaño e marcado estilo cubista, pezas únicas saídas da súa imaxinación; xusto enriba das obras un soporte ten conta de poesía propias. Nunha vella alacena pódense contemplar cepillos, garlopos, trenchas e outros útiles que foron recuperados do esquecemento e hoxe pódense admirar neste pequeno museo etnográfico e da madeira. Pero non queda todo eiquí, na planta baixa do local está preparando unha fragua con aperos e ferramentas propios do oficio e que tamén serán expostos, así coma útiles usados por canterios e mestres noutras tarefas.

Di que este é un proxecto só coa idea de recuperar o abondoso patrimonio e que as xeracións máis xóvenes poidan coñecer de preto toda esta cultura.

Con moito agarimo amosa o exposto a todo aquel que desexa asomarse a este lugar cheo de maxia onde se pode ver, non so as ferramentas senón tamén é fácil apreciar o agarimo e ilusión que puxo para levar adiante este proxecto, os ollos ilúminanselle cando abre a porta a calquera e ve alí colocadiño cada elemento.

Hai que repetir a recomendación e si calquera pasa polo Caurel que faga unha escapadiña por Folgoso e pregunte por Urbano, a bo seguro que os acompaña a amosar o seu museo MADEROTECA e FRAGUA e lle explicará para qué, como e cando se utilizaron cada un dos artiluxios alí expostos e tamén os sorprenderá con algún dos seus traballos en madeira.

Un lugar onde pasar disfrutando do pasado, presente e futuro do Caurel e todo o seu entorno

COMPRA – VENTA – ALQUILER

De Casas, Pisos, Fincas etc...

Avda. Coruña, 156-Baixo 27003 Lugo

Tlf./Fax 982 813 827

inmobiliarialucense@inmobiliarialucense.com

OUTRAS POSIBLES RUTAS NO CAUREL

(Á procura da posta en valor das típicas capelas)

Felicitos aos membros da A.C. "Fonte do Milagro" pola súa labor na promoción e defensa desta fermosa Terra do Caurel, aínda demasiado esquecida e marxinada. Dun xeito especial aos responsábeis de manter vivo o espírito da asociación sostendo firme e moi forte "A Candea", rica en fondo, contidos e unha moi coidada edición. Tamén por terdes programado moitas e variadas actividades culturais/recreativas.

Asumo o ofrecemento de colaborar xa que comulgo coa vosa filosofía. Por iso, comezo brindando ideas por se axudan a medrar a xa crónica e esmorecida "autoestima colectiva". Creio que, ademais do xa realizado e do que está en camiño, hai outras posibilidades. As impactantes paisaxes das montañas, ríos, regatos e a fartura e diversidade da súa fauna flora están bastante ben promocionadas. Non tanto as súas xentes e "as súas circunstancias", diría Ortega. Quizás queda profundizar máis no primario/fundamental que reloce por riba de tantas marabillas naturais. Penso na "calidade humana" da "vella/nova colectividade caurelesa", rica de seu e enfortecida polo paso e as longas estadias de varias civilización e culturas que compartiron terra na busca dos seus apreciados tesouros: o ouro e o ferro. Celtas, romanos, suevos...habitaron e deixaron a súa pegada. Un feito determinante para o tema que se propón, foi a chegada do cristianismo que entrou pola conca do Sil nos últimos anos da estadia dos romanos. Certifícano importantes documentos, coma o crismón de Quiroga (séc. IV-V) e a abundancia de ermitaños e monxes nas covas, ermidas e mosteiros da veciña Ribeira Sacra.

Abrindo camiños

A ningún se lle escapa que xunto á espléndida e rica natureza había unhas persoas cun xeito propio e específico de vivir, de se relacionar, de construír e de se organizar social, cultural e relixiosamente. Despois da etapa dos castros (celtas e romanizados) e moi preto deles, das fontes e á beira dos ríos e regatos, foron aparecendo as singulares aldeas coas súas casas moi xuntiñas, xunguidas e penduradas nas faldas das montañas como para se resgardar e defender do clima, das alimañas e mesmo para se agarimar nas frías e longas noites do inverno. Case ao mesmo tempo que se fixeron as casas, pola necesidade de se comunicar tamén con Deus, sobre todo coa chegada do cristianismo foron xurdindo esas curiosas construcións cativas, de uso comunitario que chamaron as capelas. Nunha sociedade apegada a tradicións, costumes e ritos e sobre todo temerosa e dependente da natureza precisaban dunha "casa especial" en cada aldea para ter cerca e presentes, entre eles, os seus santos/as abogados/as para se defender dos males que cohabitan na natureza coa súa forza, ás veces, incontrolable, como cando se manifesta nos tronos, tormentas, treboadas e nevaradas. Ou tamén as pestes e mesmo enfermidades que abundaban non só nas persoas senón tamén nos animais, a case única despesa para o seu sustento, xunto coas castañas. Os entendidos no tema din que son máis antigas cás propias igrexas parroquiais. E que grande acerto tiveron para dar saída ao grave problema do seu illamento e das enormes distancias! Funcionou a lóxica e o senso común nos nativos do Caurel. Algo que ía perdurar na época medieval debido tamén á Zona da influente e potente Orde de Santiago que máis tarde ía sobrevivir nas Encomendas da Barra, Quiroga e Portomarín. (Bos temas, xunto coas orixes do Cristianismo na Zona, para os estudiosos que tamén abundan na Comarca).

Unha proposta: hoxe, utopía, mañá, realidade!?

As circunstancias (orográfico/ambientais/humanas) orixinaron non só un tipo/modelo de relacións e costumes senón tamén unha arquitectura rural específica. Tanto nas casas e na súa entorna como nas capelas. Outra riqueza agochada e a piques de se perder e que temos a obriga de salvar e de reintegrar na identidade da paisaxe xeral do Caurel. Son as capelas que cómpre "rehabilitar", de contado, xa que se está a tempo. Velá a proposta que fago á "Asociación Cultural Fonte do Milagro", na seguridade de que é quen de cubrir as etapas necesarias para que utopía (de hoxe) se faga un día, moi pronto (mañá), fermosa realidade. Só

pinturas RICARDO
Ferramentas para o Pintor

Ricardo Varela Varela
DELEGADO DE VENDAS

Mª Teresa Castro Álvarez
VENDAS

Rúa/. Manuel María, portal 1 - baixo A • Tfno. y Fax 982 212 209 / Particular 982 245 248 • 27003 LUGO

unha asociación, do xeito da vosa (xunto con outras) pode iniciar e sacar adiante este proxecto. Con ou sen a declaración concedida "Reserva de biosfera ao Caurel".

A fase previa do proceso (sen gastos) pode/debe ir nesta sinxela liña: 1º/ sementar: propor a idea, estudala, empezando pola casa (socios/as e amigos/as) ata chegar a estardes plenamente concienciados e convencidos de que é posible; 2º/ mentalizar: tratar de convencer aos demais (cara fóra) ao maior número de persoas de que o proxecto é realizable, usando os medios de C. S. (a Revista) e o sempre eficaz "boca a boca"; 3º/ botarse ó camiño: crer na capacidade (somos quen de facelo!), dar pasos firmes e seguros (estudos, programar visitas ás capelas, buscar persoas (arquitectos, técnicos, estudiosos...) en definitiva, ser os primeiros en dar o callo. Idea central: traballamos porque cremos e somos quen de converter en realidade a utopía; e 4º/ implicar ás entidades e persoas que deben estar presentes (activadas), comezando polos veciños, os da entorna do noso traballo, profesión, afeccións, ambiente social, amizade, grupo, etc. e tamén ás diversas administracións, tanto a escala comunidade europea e estatal como autonómica, provincial e local. A Administración ten de asumir a súa execución.

Alguns datos para o achegamento ao tema

Temos que ser humildes. Partir de moi abaixo, porque aquí tamén "chegou a desfeita". Faltan algunhas e outras en mal estado de conservación. O importante é que queda a base, están aí a maioría delas, anque sexan vellas. A forte emigración forzosa do século pasado e a despoboación actual axudaron ao desastre. Ó mellor cómpre comezar por vitalas. Mesmo facer un censo e estudo. O listado que ofrezco é o que aparece na Guía da Diocese de Lugo (ano 2002). Descoñezo se a Dirección Xeral de Patrimonio (Xunta de Galiza) ten inventariadas todas elas ou algunhas das 27/28 que hai na Zona. As da entorna - Quiroga, Ribas de Sil, Póboa de Brollón, O Incio, Samos e Pedrafita- son de estilo similar e tamén abundan. Velái o listado, por orde alfabética. En MAIÚSCULA a parroquia principal (co seu patrón/patrona) e, entre paréntese, as capelas co patrón/patrona e o lugar:

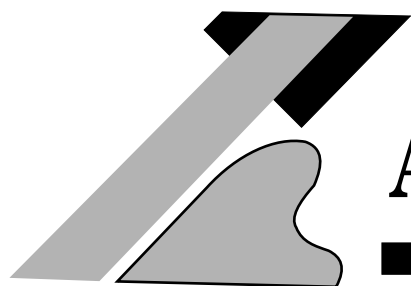
- Á parroquia de FOLGOSO (Sta. María), pertencen: San Pedro (Ferreirós de Arriba); Santiago (Ferreirós de Abaixo); San Silvestre (Sobredo); San Roque (Pendella); San Xoán (Eiriz); Sta Eufemia (Santa Eufemia)
- Á de ESPERANTE (San Pedro) pertencen: San Roque

(Esperante); Santiago (Carbedo); San Mamede (Mostad); San Tirso (Romeor).

- Á de MEIRAOS (Sta. María): San Esteban (Meiraos); Santiago (Villasivil); San Pedro (Miraz); San Martín (Paderne); Santa Bárbara (Pedrafita).
- Á de NOCEDA (San Pedro): Bon Xesús (Teixeira); Santa Magdalena (Vilela)
- Á de SECEDA (San Silvestre) pertence: San Francisco (Cortes);
- Á de SEOANE (San Xoán) pertencen: San Vicente (Piñeira); San Miguel (Mercurin); San Román (Parada) San Mateo (Moreda).
- Á de VILLAMOR (S.Vicente) pertencen: S. Sebastián (Campa); Sta Eulalia (Vidallón); San Roque (Vilar); San Esteban (Froxán); Santiago (Castro Portela)

No Caurel hai sete igrexas parroquiais e 27/28 capelas. Unha mancha de manifestacións da arquitectura rural da Zona, con certa semellanza lóxica coa dos Ancares/Navia e das zonas veciñas. Foron feitas con senso común na súa sinxeleza. A maioría non miden máis de 8 metros de largo por 3/4 de ancho. Todas cun pequeno cabildo (abrigo ante a neve e a choiva) e unhas reixas de madeira a cada lado da porta central para poder ver/rezar desde fóra. Cada unha adicada a un santo/a dos máis abogosos/as do santoral católico. Sempre en relación coa vida e a saúde das persoas e dos animais. Abonda con citar a Santa Bárbara, Santa Eufemia, San Antonio, Santiago, San Pedro, San Roque, San Mamede, San Miguel, San Martín....Que vos parece, amigos/as da Fonte do Milagro!?. Os milagres tamén se dan (e facémolos tamén nós!) cando se cre na posibilidade e se traballa con cabeza e con ilusión, se confía nas propias forzas unidas ás dos outros/as e todos xuntos/unidos poñen (poñemos) máns a obra. Seríades (seríamos) quen de ter a carraxe de iniciar e promocionar esta hoxe idea/utopia pero "mañá feliz realidade!" Moitos de vós (estou seguro) tedes (eu tamén) algunha experiencia/vivencia concreta. Para empezar, coa base que xa hai, abonda con facer a proposta, xuntarse para analízala, estudiada en serio e en profundidade e ir asimilando a idea axudados por estudosos, técnicos e especialistas que deben ser os que se encarguen de darlle forma. Apréndese a andar andando. Adiante, amigos. E contade comigo.

Xesús Mato, crego na Comarca de Pedrafita do Cebreiro e O Caurel.

Serigráfica
ARGENTINA

**IMPRESIÓN SOBRE TODO
TIPO DE MATERIAL**

C./ Flor de Malva, 21
Tel. y Fax - 982 20 21 93
Garabolos - Lugo

Festa da Castaña de O Caurel

Castañas asadas e viño novo foi o que a orgaización ofreceu na XIX Edición da Festa da Castaña de O Caurel. Esta festa-exaltación xa é todo un referente nas celebracións gastronómicas da nosa terra, chegadas as datas de San Martiño o froito de tempada, reina dos magostos non pode faltar nas manifestacións do bo comer.

Como ven sendo habitual dende os inicios, este festexo alterna os lugares de celebración, as edicións impares en Folgoso e as pares en Seoane e normalmente a data de celebración sempre coincide coa segunda fin de semana do mes de novembro pero este ano o día elixido foi o domingo día 5. A xornada amenceu un pouco escura e hasta ben entrada a maña a choiva estivo presente o que presaxiaba unha festa deslucida, pero a realidade foi outra, o día empezou a escampar, non se sabe si o pregoeiro tiña poderes ó ser o home do tempo ou foi cousa da casualidade, o certo é que a xornada estivo do máis fermosa; unha temperatura que máis asemella ós meses de primavera ou verán que do outono.

Si algo hai que destacar nesta festa, é o lugar de celebración, un entorno realmente fermoso, un soto perfectamente conservado, onde podemos admirar castiñeiros centenarios e novas plantacións. O Soto da Carroza así se chama o lugar.

Xa dende as primeiras horas uns cantos asadores daban voltas ós tambores na procura de asar do mellor xeito posible, a media tonelada de castañas que darían de comer a case un millar de persoas que por eiquí pasarían. Segundo o programa e así foi, ás 13:30 horas Martín Barreiro, home do tempo da Televisión de Galicia, dispoñíase a ler o pregón e arredor unha chea de xente esperando escoitar as súas verbas.

Unha chea de autoridades déronse cita

no lugar para participar dos festexos e arroupar ó alcalde do Concello, atopábanse alí o conselleiro de traballo Ricardo Varela, a deputada por Lugo no parlamento en Madrid, Isabel Salazar, o Delegado de Medio Ambiente, deputados e senadores e alcaldes dos concellos limítrofes.

Durante a xornada púidose visitar unha exposición de útiles e apeiros propios da vida caurelá de antano, tamén se ofertaron produtos da zona.

ACADEMIA

Pascual Veiga, 12 (Enfrente a columpio Parque Rosalía)

982 284 187

PRIMARIA-ESO-BAC-SELECTIVIDAD
ACCESO CICLOS FP-TRADUCCIONES
CAMPUS LUGO Y SANTIAGO

RECATELO

¿Nuestra mejor referencia?
 Los resultados de nuestros alumnos

Controles de asistencia diarios y académicos periódicos
 15 años de experiencia. Soluciones y temarios propios

Desde 1991

lugo
monforte
sarria
ourense

ARENAL
P E R F U M E R I A S

www.arenalperfumerias.com

a coruña
ponferrada
ribadeo

CONVERSA CON

JAVIER SAAVEDRA

O Courel está de moda, a proba son os famosos que se achegan á serra, entre os que se atopa o avogado Javier Saavedra. Entre os clientes de Saavedra figuran personaxes do mundo do corazón como, Ana Obregón, o Conde Lequio, Norma Duval, Paulina Rubio, Colate, Rocío Carrasco, Elena Tablada, María Teresa Campos e Terelu..., Concha Marquez Piquer, o toureiro Javier Conde, Julián Muñoz, A Pantoja, etc...,etc, así como, membros da Familia Franco, o actual Duque de Fera, Nati Abascal, a Duquesa de Alba e a súa filla Eugenia Martínez de Irujo e un longo etc. Ós que se suma Menem, ex presidente da Arxentina, e, nos últimos tempos, Saavedra figura entre os avogados do mismísimo Sadam Hussein. Ante tal abano de personaxes famosos, acompañamos a Javier Saavedra na súa viaxe polo Courel, con certa curiosidade.

- É a primeira vez que visita a Serra?

-Sí, é a primeira vez. Pero volverei,- afirma con rotundidade.

- Cal é a súa vinculación con Galiza

- Nacín en Ourense, o berce do meu avó materno que foi alcalde na República e moi amigo do agrarista Basilio Álvarez, de quen conservo un libro dedicado ao meu avó. A miña nai, tamén de Ourense, foi alumna de Otero Pedrayo. Aínda que eu era un rapaz, lembro as tertulias de don Ramón Otero Pedrayo. Risco dedicoulle a "Historia de los judíos" ao meu pai que tamén foi alcalde de Ourense, aínda que máis tarde, na década dos cincuenta. Pola banda paterna, o meu avó Domingo, foi natural de Friol e mestre en Sarria, onde lle dedicaron unha rúa. Meu pai naceu na actual Casa da Cultura de Sarria. De Ourense, marchamos a Madrid, onde meu pai foi director-xeral da Barreiros.

- Vén moito a Galiza?

- Visito con frecuencia Galicia. A Ourense vou polos recordos familiares, aínda que non me queda familia. En Sarria, temos unha xuntanza familiar dos Saavedra.

- Visita outros lugares de Galiza?

- Sí. Acostumo ir á Coruña, Betanzos... Mondoñedo, Lugo, Ribadeo... Por suposto vou a Santiago e ás Rías Baixas, especialmente á Toxa, onde veraneei dende neno. Tamén vou a Mondariz polo golf e o balneario...

- E á montaña?

- Coñezo os Ancares,... algo da montaña de Ourense e, agora..., O Courel.

- Á parte do golf, ten outras afeccións?

- Disfruto xogando ao golf na Toxa ou en Mondariz, pero ante todo son un grande lector. Cando veño a Galicia, releo moito, releo a Otero Pedrayo e Risco e a outros escritores. Interésanme os libros de historia, estou relendo un libro sobre os suevos.

- Coñece a Ribeira Sacra?

- Si, no Sil, en Ourense, onde se atopan os mosteiros cister

- En Ourense e en Lugo, nas beiras do Sil e nas do pai Miño... auténtica "teibada galega" de mosteiros. A Ribeira Sacra é unha das marabillas galegas que ten que visitar con tempo, o mesmo que O COUREL, onde non temos golf, pero temos a Rogueira...

- Que é a Rogueira?

- Unha das xoias da serra, unha devesa que abrangue distintas especies de árbores

- A próxima vez que veña, teño que visitar a Rogueira.

- Tamén ten que vir a algunha festa da serra, a festa da Castaña é o vindeiro mes de novembro, a Mostra da Pisa da Castaña, non ten data fixa, pero acostuma a ser nas pontes da Constitución-Concepción.

- É unha data difícil, pero chamarme.

Javier insiste en bañarse no río Lor, fai caso omiso cando o avisamos que a auga do Lor está moi fría.

- Está estupenda! exclama alborozado, mergullándose unha e outra vez na piscina natural do Pontón. O baño dálle fame ao avogado que dá boa conta da torta de castañas, -todo hai que dicilo- baseada nunha receita de Chiña de Folgoso. O letrado escribe no libro de

CHIMENEAS
Hogar Confort

**CHIMENEAS FRANCESAS
RECUPERADORES DE CALOR
ESTUFAS, BARBACOAS, ETC.**

**Ctra. N-VI, Km. 399 - Tel. y Fax: 987 562 717
24550 VILLAMARTIN DE LA ABADIA (León)**

visitas: “Javier Saavedra- a auga está boa para voltar” (XIII-VIII-VI).

-Por motivos laborais terá que viaxar moito...

- Si, viaxo moito a Roma, Bos Aires, Marbella..., ultimamente tiven que viaxar a Amán.

- Marbella..., está nun mal momento...

- A xente non debe deixar de ir a Marbella, que é unha cidade preciosa.

- Ten despacho en Marbella?

- Si, teño despacho dende hai anos, teño moitos clientes.

- Entre os que se atopa Isabel Pantoja...

- Si.

- Ten despachos noutras cidades?

- En Madrid, Londres e Bos Aires.

- A parte de ser “avogado dos famosos”, levou casos do máis dispaes, como é o “Caso do Roll”, o “Caso de Tony Alexander King” ou mesmo o “Caso Menem”, ou o “Caso Ertol”. Tamén conta con clientes como Raymond Nakachian ou Rifad Al Assad... o que non deixa de sorprenden. E, nestes momentos, figura como un dos avogados de Sadam Hussein. Como se pode compaxinar tal diversidade de demandas?

- Moitos dos “famosos” eran amigos meus. No caso particular de Ana Obregón, é a madriña do meu fillo pequeno. Outros casos, son clientes que solicitan os meus servizos como avogado, sen máis.

- Moitos dos casos en realidade parecen retos.

- Si, son retos profesionais.

- O caso Menem, o ex presidente de Arxentina, foi un caso de moita sonda.

- Menem foi procesado pola venda fraudulenta de armas.

- Pero non cabe dúbida que o máis sorprendente neste momento é, a súa participación nun caso de alto risco, como é o caso de Sadam Husein. Certamente colabora na elaboración do alegato exculpatorio do expresidente Iraquí? E como chegou ese caso ao seu despacho?

- Contestando á primeira pregunta, efectivamente estou colaborando no caso de Sadam Husein. En canto a como chegou o caso ao meu despacho, en realidade foi porque con anterioridade fun avogado de Auchi, un dos homes máis ricos do mundo. Contratoume Raghda, a filla de Sadam para que colabore na defensa de seu pai ante os tribunais de Irak.

- Na súa participación no comité internacional de defensa de Sadam Husein, con que avogados colabora e de que países son?

- Colaborei con Ramsey Clark, ex fiscal xeral de EEUU con Bill Clinton. Entre os avogados do Isnad (Comité

Internacional de defensa) de Husein, hai avogados de Francia, Canadá, Exipto, Líbano, Inglaterra, Alemaña etc. Eu son o coordinador dos avogados do Mediterráneo no cometido de que Sadam Husein sexa xulgado co arranxo aos dereitos humanos.

- Antes comentou que viaxou a Amán, pero chegou a viaxar a Bagdad...?

- Viaxei a Amán, a Bagdad aínda que o intentei, non puiden chegar porque non tiven a suficiente garantía de seguridade.

- Sentiu medo nalgún momento?

- Non, en ningún momento.

Pero a pesar da atarefada vida, Javier Saavedra, sempre que pode fai unha escapada á Galiza. Só queda preguntar- Que foi o que máis lle gustou do Courel?

- A frondosidade. Hai lugares ao carón do río lor, na Ferrería, nas que non pasa o sol.

- E non esquecera o baño no río Lor...

- Por suposto..

- Para cando vai ser a vindeira visita a Galiza?

- Teño intención de mercar unha casa en Galicia para traer aos meus amigos que traerei ao Courel.

Xa dicía eu ao comezo da entrevista, que O Courel estase a encher de famosos.

Mercedes Vázquez Saavedra. O Courel, domingo 13 agosto 2006.

EL GORDO DE La Primitiva

Bono Loto

La Quiniela

La Primitiva

Reserve xa a súa Lotería de Nadal

ADMINISTRACIÓN Nº 12

Crta. N-VI, km. 501,6

27004 LUGO

(Centro Comercial Carrefour)

Telf. 982 203 159

ENCANTROS POÉTICOS DO LOR

Xa é unha cita habitual a primeiros de setembro. A xuntanza de poetas do Sur de Lugo en Vilar do Lor, Este ano celebrouse a IV edición o día 9 de setembro.

Poetas e admiradores desta manifestación literaria reúnen-se na Casa Bonifacio, establecemento de Turismo Rural que participa na organización desta xuntanza e que tan boa acollida está a ter.

Coméntase, recítase e trátase todo o relacionado coa poesía e para rematar ós responsables do establecemento agasallan ós participantes cun detalle e un aperitivo e viño.

Pero este ano e ante a acollida que tivo, os artistas decidiron xuntarse de novo no

lugar, e así o día 14 de outubro, de novo cita en Vilar do Lor, pero esta vez para degustar un bo xantar e pasar un rato agradable. Para algún “unha boa forma de facer rima”

Este evento xa se pode dicir que está consolidado e que ano tras ano vai a máis en número de poetas participantes e público asistente.

Esta miel cosechada en los profundos valles de la Sierra del Caurel, en donde conviven la flora mediterránea y atlántica, tiende a cristalizar. Si se prefiere líquida debe calentarse al baño maría a una temperatura de 40° C.

Conservar a temperatura ambiente

Miel de producción Ecológica

Miel cosechada en la sierra del Caurel

CAURU, SDAD. COOPERATIVA GALEGA
Rúa Arroyo, 6-1º • 27320 - QUIROGA (Lugo)
Teléfono: 982 435 179 • Móvil: 679 746 303

EXPOSICIÓN DE FOTOGRAFÍA

"OS ÚLTIMOS LABREGOS" e "NOVONEYRA" este foi o nome da exposición celebrada en O Caurel o pasado 23 de xullo. Xa se levaba traballando neste tema dende o verán de 2005, buscando un tema, o lugar onde expoñer e outros detalles. A idea xurdiu de Federico García Cabezón, membro desta asociación, fotógrafo e perfecto coñecedor da Serra. No seu arquivo garda unha chea de traballos de xentes, paisaxes, costumes, etc, fotos expostas en salas galegas e máis aló das nosas fronteiras. O que si estaba claro dende un principio era que o lugar onde se expoñerían as obras tiña que ser un entorno natural, e que mellor que O Souto da Ferrería de Seoane, onde os castiñeiros centenarios servirían coma parede para colgar os soportes. Si a calidade artística e sentimental das obras engadímoslle as calidades da sala isto fai que se converta nunha exposición única.

A bondade da climatoloxía, a coincidencia que este día se celebrara o Filandón de Músicas do Caurel e o lugar en si, fixeron que durante a xornada foran moitas as persoas que percorreran o itinerario marcado pola organización e valoraran a orixinalidade da idea.

Colaborou dun xeito especial na exposición Elba Rei, viúva de Uxío Novoneyra.

SANDRA CANCELA

C O C I Ñ A S

RÚA MANUEL MARÍA 2-4 BAIXO

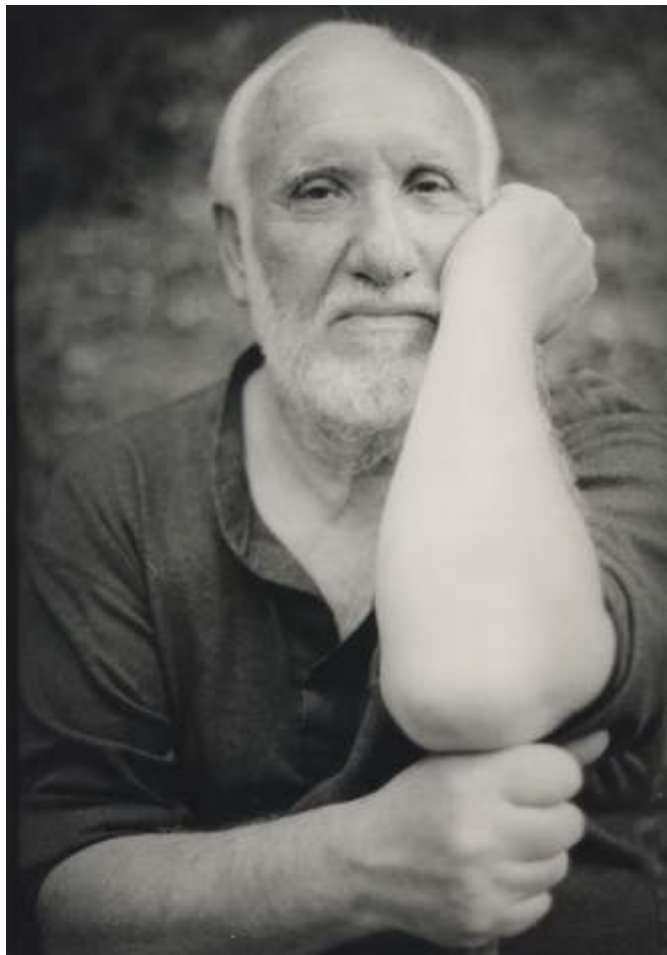
982 203 985

e-mail: cancelacocinas@mundo-r.com

UXÍO NOVONEYRA

HOMENAXES E LEMBRANZAS O POETA DO COUREL (15ª Parte)

Na “Literatura” de Hércules Edicións (T.XXXIII), entre os poetas da “*Escola de Tebra*”, -xeración dos anos 50-, atópase Novoneyra e os “Eidos I e II”, “Elexías do Courel e outros poemas” e “Arrodeos e desvíos do Cº de Stgo e outras rotas”. “Literatura” que na clasificación de autores de poesía social, inclúe a Manuel María, B. Graña, A.López-Casanova, García Bolaño e (...) *a voz comprometida dun autor como Uxío Novoneyra, especialmente no “Vietnam Canto e a “Letanía de Galiza” (...) ademais (...) “Do Caurel a Compostela” (...), as voces renovadoras (...) pódense rastrear no experimentalismo fónico e gráfico do “Viet Nam Canto” de Uxío Novoneyra (...) “conxunción total de palabra, imaxe e son” (...).*

Na *Revista das Letras*-, (Correo Galego 2003), A R López- S Noia, escolmaron “Poemas de amor” dunha serie de poetas galegos, entre os que se atopou o **poeta do COUREL**, Uxío Novoneyra, quen sentenciou nos “*Poemas da doada certeza*”- (...) *amar é esixir beleza (...) Non podo evitar o reproche/ Amo e por iso esixo a*

beleza(...). No mesmo prolífico 2003, co gallo do primeiro cabodano do escritor-editor e director de Galaxia **Carlos Casares**, **Tucho Calvo** tirou do prelo o libro-homenaxe

“**O conto da vida**” (B.G-Voz Gcia), que recolle retallos da vida do autor de “**Xoguetes para un tempo prohibido**”; “**Os mortos daquel verán**”; “**Vento Ferido**”; “**Ilustrísima**”; “**Os escuros soños de Clio**”; “**Deus sentado nun sillón azul**”; etc, etc, ademais da obra póstuma “**O sol do verán**”, na que estivemos na sentida presentación-homenaxe. No “**Conto da vida...**”, T.Calvo achéganos á figura e obra de Carlos Casares a través de entrevistas e conversas, nas que **Casares** lembra: (...) *Nesas apareceu por alí por Ourense un tipo curioso, forte coma un boi, (...) (...) era Uxío Novoneyra (...) Simpatiquísimo, vitalista, arroiador, ia ver a Antón Tovar e pasou alí un par de días e saímos a tomar tazas. Xa era coñecido porque publicara “Eidos” e a min caeume moi ben (...) (sic)* (Extracto “O conto da Vida” 36-37. Calvo). Relación que con anterioridade me confirmara o poeta de Rairiz da Veiga, “**O poeta da fondura**”,- como chamou Casares a Tovar,- a quen coñecín hai anos en Ourense e con quen volvíñ coincidir, nun par de eventos ourensáns, nos poucos ós que Tovar acudiu nos últimos tempos. Nunha das conversas con Tovar fixen alusión a certos paralelismos entre os seus poemas e os de Uxío. - *Non opinou así quen immortalizou a Pondal e Novoneyra-* (alusión inequívoca á antoloxía “De Pondal a Novoneyra” de M. Ferrín). Sabía de antemán a espiñña de Tovar pola crítica de Ferrín na célebre antoloxía, polo que, pasei por riba o comentario e afondei na conversa a partir da inmortalización das casas dos avós por parte dos dous poetas. A casa dos avós de Tovar, a “Casa de Pereira”: *¡Casal ergueito de cara ós prados/ i as leiras da gran chaira/ da Limia, antros regatos... (...) (sic)*, casal que busquei arrumada polo ritual ancestral da loita “moura e cristiá” de Sainza, casal perpetuado nos versos de Tovar ó modo que Uxío fixo coa **Casa de Parada**, a casa dos antepasados de Novoneyra, tamén perpetuada nos Eidos (...) *Os trouxo polas ladeiras i os carambelos nos teitos (...) (sic) Os Eidos*. Tovar tiña a casa ourensá ateigada de libros, a maioría mercados na librería Tanco na que traballara durante anos, nun dos andeis dunha das estanterías estiveron “Os Eidos” de Novoneyra.

Mercedes Vázquez Saavedra. O Courel- verán 2006

POETAS NA CIDADE DOS CANEIROS + HOMENAXE A NOVONEYRA

Chegaron bos tempos para a lírica!... Os días 4-5 e 6 de setembro de 2006, levouse a cabo o **I FESTIVAL INTERNACIONAL DE POESÍA DE BETANZOS**, coa representación da poesía galega de **Luz Pozo Garza e Salvador García Bolaño**, e a participación de poetas nacionais como a poetisa malagueña, **María Vitoria Atencia**, pintora-gravadora, noutroira vinculada a Rafael de León, autora de poemas como, “Los sueños” ou “El Puente”, de quen lembramos (...) *he de volver(...)* (sic). Festival que contou co poeta vilafranquino **Juan Carlos Mestre**, autor de “La visita de Safo”, e o sentencioso “Parmenides” (...) *el olvido/ es la presencia aparente de lo que aún existe(...)* (sic). O Festival contou coa participación de **Antonio Colinas**, natural da Bañeza, quen na época ibicenca deulle voltas a Leopardi e na actualidade é promotor de poetas dende a cidade salmantina. Outro dos participantes no festival betanceiro foi o escritor e poeta **Bernardo Atxaga** (Josefa Irazza Garmendia), autor entre outros da “Etiopía” e “Obabakoak” (Premio Nacional de Literatura), ademais de “O fillo do acordeonista” (Xerais) ou “Dúas letters” (Galaxia), ou mesmo as “Memorias de una vaca” e un longo etc. Un dos poetas internacionais foron o belga **William Zif** e mais o poeta sueco **Lasse Söderberg**, a quen se deben traducións de García Lorca. Tamén participou no festival betanceiro o poeta catalán **Francesc Parcerisas**.- tradutor como Lasse e crítico literario, ademais de profesor da Autónoma de Barcelona. Outro dos poetas elixido foi o iraquí- establecido en Madrid- **Hadi- (Abdul Hadi Sadoum)**, tradutor de Rosalía de Castro ó árabe, e autor de versos como (...) *es el momento / y su sombra/ acaso sea yo(...)* (sic), **Hadi**, é director da revista en lingua árabe no exilio “ALWAH”. O Festival tamén convocou á poetisa colombiana **Ángela García**, cofundadora do Festival Internacional de Poesía de Medellín. Mágoa! non puido chegar a Betanzos, Conceição Lima (São Tomé- Príncipe), pola contra, a cidade dos caneiros recibiu ó poeta portugués, **Casimiro de Brito**, maestro no xogo poético “O sía 61

AMAR”, natural da templaria Loulé, aínda que, afincado na capital lisboeta, quen noutroira participou na *Poesía 61* xunto á poetisa portuguesa María Teresa Hortas, Brito na actualidade é o presidente do Pen Clube de Portugal. Grande expectación causou..., a chegada- con un día de retraso-, do poeta galego-venezolán **Farruco Sesto**, actual **ministro de Cultura de Venezuela**, - quen en tempos foi profesor da Universidade Central de Caracas do meu irmán Matías, arquitecto galego-venezolán lamentablemente falecido. De **Farruco Sesto**, cantor da “**Terra nai**”, e “**Da estrela e da fouce**”, rescatamos uns dos seus reivindicativos versos pertencentes ó poema “**A SERRA**” (...) *Pra ir, pra vir/ dividindo/ en dous mundos opostos/ i eu definitivamente, / xa num deles(sic)*, poema que recolleemos da antoloxía “**Los novísimos de la poesía gallega**” **MVMoreno (Arealonga-Akal-73)**. Pero, o fio condutor do I FESTIVAL INTERNACIONAL DE POESÍA foi a danza telúrica de **BRANCA NOVONEYRA**, quen leva a arte no sangue, aposta da conxunción danza+poesía, á que Branca Novoneyra está acostuada, como demostrou con anterioridade na recreación dun poemario de Lupe Gómez, musicado por Héctor Lorenzo+Najla Shami, Seis Haikus + videocreación. O broche de ouro do FESTIVAL foi a **Homenaxe que os poetas galegos renderon a Novoneyra** na presenza de **Elba Rey e Branca Novoneyra**. Entre os poetas figuraron **X.M,Álvarez Cáculo, Emilio Araújo, González Navaza, Lino Braxe, Xavier Baixeiras, Luís González Tosar, Miguel Mato Fondo, Olga Patiño, Ánxeles Penas, Claudio Rodríguez Fer, Ana Romaní e Cesáreo Sánchez Iglesias**.

O I Festival Internacional de Poesía, pechou arrumado polo cantautor bercián raiano co Courel: **Amancio Prada**.

Mercedes Vázquez Saavedra. Caneiros-Courel
setembro 2006.

Casa Valín
ALOJAMIENTO RURAL
Nieves López Valín

APARTAMENTO COMPLETO

SEOANE DO CAUREL (Lugo)
Teléf. 982 155 388
www.casaruralvalin.com

RAIANOS III

ENTREVISTA Ó PAI FONTES

Unha vez máis, visitei ó pai Fontes na Casa de Outão ou Casa dos Remedios, en Mourilhe, vello pazo que durante anos estivo abandonado ata que, o pai Fontes rescatouno da eminente ruína. Cando falamos dos raianos ou “arraianos”, fixemos referencia ás fronteiras galego-portuguesas, ninguén mellor co Pai Fontes para explicar o irmanamento raiano.

O pai Antónío Lourenço Fontes é un personaxe mediático que adquiriu sona por vertentes diversas, entre as que se atopan minuciosas pesquisas que deron lugar ós seus libros, a maioría de carácter antropolóxico e etnográfico como: *“Etnografía Transmontana” (Crenças e tradições de Barroso) Vol. I e II; “Usos e costumes de Barroso” (Barroso da Fonte/António Fontes); “Mitos, crenzas e costumes da Raia Seca” (J. Rguez Cruz/A.Fontes) Ir Indo. 2004; “Os chas dos congresos de Vilar de perdices” 2004 e “Medicina Popular” ensaio de antropoloxía médica. (P.Ant Fontes/João G. Sanches) Áncora 2000. etc.*

-Que foi o que o levou a mercar o pazo e emprender a restauración?

-A casa estivo á venda durante moitos anos, os propietarios viven en Río de Janeiro e, pedirónme que puxera a casa á venda, pero ninguén se decidiu á compra neste sitio medio deserto e pantanoso. Comprei a casa pola capela do SXVIII e polas pinturas que ten dentro e porque o estado financiaba a metade.

-Como tomou a decisión de converter o pazo nun hotel rural?

-Comecei coa casa e... ó final ten 18 habitacións. A idea foi facer un lugar de xuntanza cultural galego-portuguesa. Xuntámonos vinte galegos e dez portugueses. Logo houbo outros encontros da raia en Xinzo de Limia, Ourense...

-Cando comezou coa recolleita etnográfica?

-Levo coa recolleita dende os anos sesenta, dende os tempos nos que estiven destinado na aldea raiana de Tourém entre o 1963 e o 71, alí escribín os 2 tomos da Etnografía. Miña nai ditaba e eu recollía, logo recollín eu polo concello de Montalegre. As “chegas dos bois” são um costume antiquíssimo...

-Recolleu as tradicións das Terras do Barroso...

-Terras de Barroso: Boticas e Montalegre. Ruibães era tamén Barroso, foi concello parte do actual concello de Chaves, tamén Cabeceiras de Basto e Vieira do Minho e

parte da Galiza do COUTO MIXTO.

-O Couto Mixto pertenceu á Casa de Bragança. Segundo García Mañá, en tempo de paz poñía xusticiza o rei portugués; na guerra, o Conde de Lemos impoñía xustiza ós galegos, dos portugueses encargábase o Capitán Xeral de Galiza.

-O couto Mixto de Santiago, Rubiás e Meaus ata 1868 eran portugueses e españois, os montes “mistigos”..., o gando pasaba dunhas aldeas a outras a pastar. Era un couto con dereito ás dúas nacionalidades.

-No Couto Mixto cando casaban os que ellexían pertencer a Portugal poñían unha P nas casas e os que ellexían Galiza poñían G... Puido ser un minúsculo estado como San Marino ou Andorra.

-Certo. Eu vivín en Tourém. O Couto Mixto ten unha cultura e un alma que nos irmana, os mesmos cantares, o entroido, os maios, a noite de San Xoán. As fronteiras son falsas... a raia é seca, é importante manter vivas as tradicións galego-portuguesas e outras festas novas como a do Larouco

-João Verde versificou: (...) A Galiza mai do Minho... São como dois namorados/ --Que o rio traz separados...(...). En Tras- Os- Montes teríamos que citar a Teixeira de Pascoais...ou Torga...

-Somos irmáns...

-Na Etnografía Transmontana vostede fala do comunitarismo do Barroso, das vezeiras..., as cheas dos bois...

-A Vezeira de cabras e ovellas é un rabaño comunitario, que pastorea á roda, saen a pastar nas terras altas. As cheas dos bois, é un campionato entre os bois do pobo, forma parte da identidade barrosa.

-Á parte dos traballos etnográficos, deu a coñecer Montalegre e o Barroso cos Congresos de Medicina Popular. Cando comezaron?

-Comezaron no 83, nesa época rescatei a medicina popular e, tamén rescatei o costume de facer a queimada fóra da familia, antes só se facía a queimada en familia, agora, fágao fóra, coa xente.

-Onde se celebra o Congreso?

-En Vilar de Perdizes, aldea barrosa da raia.

-É unha xuntanza anual?

-Cando fixen o primeiro “Congresso de Medicina Popular”, pensei facer un congreso único, e, xa pasaron 22 anos, xa fixen 19 xuntanzas, só as deixei de facer 2 anos. Despois do primeiro congreso a xente animoume a seguir.

O próximo ano, (2006), chegaremos ó XX Congreso.

-En que días e mes ten lugar a xuntanza?.

-Na primeira semana de setembro de xoves a domingo

-Contou co apoio da autarquía?

-A autarquía ó principio viuño como unha promoción persoal, despois viron que era unha forma de promocionar a Terra. Pero seguín adiante a pesar dos impedimentos da autarquía anterior.

-É un congreso aberto?

-Si, o congreso está aberto ó público, a xente entra e sae, compra, vende, participa... escoitan ós que falan na palestra,... preguntan...

-Que hai de certo nas xuntanzas de menciñeiros, que hai de verdade e, que hai de mentira?

-Algúns herdaron a visión, outros foron curados extraordinariamente e considéranse sen selo e outros, outros son profesionais da mentira. Hai de todo. É unha porta aberta. Maxia-natureza-relixión, máis rito e oración

-Hai algún alquimista...? Hai bos menciñeiros?

-Alquimista,..., é capaz...Menciñeiros..., metade e metade.

-Algún dos menciñeiros atreveuse a dar receitas para curar o cancro.

-Si. Cada un presenta a medicina...ó seu modo.

-Antón Patiño foi un dos galegos asiduos ós congresos, como contamos no nº18 da "A Candea"

-Patiño nunca faltou, fallou este ano porque morreu. Hoxe hai un Congreso de Menciñeiros e bruxería na Coruña, congreso ó que fun con Patiño.

-O da Coruña é un congreso pechado?

-Penso que é pechado...

-Participou na xuntanza de menciñeiros de Torbeo e San Clodio, na Ribeira Sacra lucense?

-Non, non estiven alí. Pero participei noutras xuntanzas, como a de contos populares da raia en Celanova na que estaba Benito Reza. Fixen "Xogos populares galego-portugueses" con xentes de aquí e de alí das raías. Colaborei en varios traballos galegos-portugueses de encontros etnográficos

-Realmente ten paixón pola etnografía, no rechán da casa ten a instrumentaria do liño.

-O ripio, o cardador, -explica o P. Fontes-

Durante a comida non deixa de soar o teléfono, centos de persoas tratan de comunicarse co padre.

-Algúns son casos extremos, teño que atender...-descúlpase.

Na sobremesa o Padre Fontes sorpréndenos cuns doces templarios.

-Son doces conventuais, feitos cunha receita templaria de Tomar.

-A queimada... os esconxuros, O Temple..., estamos na raia das Fronteiras invisibles.

-Fixen un traballo sobre "as fronteiras invisibles". Esta foi unha casa asombrada.

-Ten fantasmas?

-Non. Este letreiro veu do mosteiro de Oseira... Segundo se mira parece que non hai teito...parece unha casa asombrada pero..., só é o reflexo..., todo é segundo se mire.

-Os chás, están feitos con plantas máxicas?

-O alecrim é símbolo da memoria, da inmortalidade, "o carvalho" era a planta sagrada dos druidas, o símbolo da vida eterna.

-O elixir da eterna xuventude... a pedra filosofal.

Deu moitas conferencias sobre as plantas?

-Moitas. Falei na Galiza, en Portugal, no Padre Sarmiento de Guimarães, no Liceo de Ourense...

-As bruxas están espalladas por toda a casa. Que me di dos "Xantares da 6ª feira"? (venres trece)

-Participo coa queimada. A media noite- no castelo de Montalegre

-Que o levou a fundar "Noticias do Barroso?"

-Levo 25 anos facendo "Noticias do Barroso" pero pode que o deixe de facer este mes, agora xa hai máis xornais que fan o mesmo, deixei de facer libros porque daquela- hai 25 anos-, ninguén lía e pensei, que o mellor era facer un xornal para obrigar á xente a ler sobre a cultura barrosana... Pero vou seguir facendo o xornal en Internet, aínda que un xornal máis reducido. Nas "Noticias do

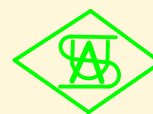

URBANO ARZA, S.L.

CONTRATISTA DE OBRAS

MATERIAL DE CONSTRUCCIÓN - MOBLES
FERRETERÍA - BAZAR - ROUPA E CALZADO

Supermercado CLAUDIO

C/ Deputación Nº 41 • 27325 FOLGOSO DO CAUREL (Lugo)
Tfno.: 982 433 026 - Fax: 982 433 055

Barroso” publiquei poemas de Patiño. (...) *Meus sonhos no Larouco(.) (sic)*.

-Tamén participou e realizou programas de televisión.

-Si, na TV galega levei noticias sobre os congresos. Fixen un programa con Manuel Blanco, traballei cos da Rexión de Ourense e, fixen programas co Padre Silva no canal 20; tamén fixen varios programas para TVE: Un documental da prostitución na raia” e outro da “raia seca” e outro sobre “demos”...

-O demo da “ponte da Misarela”...?

-A Misarela é a ponte do demo, fixen un libro de contos baseado na lenda do demo da Misarela: “Misarela-A Ponte do Diabo”, os debuxos son dun pintor eslavo que vive en Lisboa se chama... Alex Goetzlau é moi bon debuxante. No Barroso din: (...) *o día de San Bartolomeu anda o diabo solto(...)*

-San Bartolomé foi un santo predilecto do Temple..., despellexado. A pel da serpe=demo?

-A presenza do demo está moi arraigada no imaxinario destas terras.

-Tamén na Galiza. A lenda do demo da Misarela repítese nas Pontes de Gatín- nos Ancares.

-Pola boca podía entrar o demo. Facían unha cruz na boca- o sinal da cruz na boca, decían (...) *“Deus nos libre de bocas abertas e persoas mal certas/ cabra na horta e mal veciño ó pé da porta”*.-(...)

-As Portas Abertas..., a lenda das formigas.

-Unha praga de formigas voadoras arrasaron a aldea, Vires, matou as formigas na ermida das Portas Abertas, o mes de agosto celebran a festa, hai que ir á ermida ese día en Florderrei-Vilardevós e comprobar o ritual das formigas. Na Herosa na Gudiña houbo unha Praga de formigas, en Rebordechao, os habitantes fuxiron, o mesmo pasou na aldea de Parambos en Carraceda de Ansiães, e na Vilariça onde fuxiron a Moncorvo, na aldea de Rousia en Baltar aconteceu o mesmo

-En Río e Fornos (Vinhais) aconteceu o mesmo coas formigas. Na Galiza temos a mesma lenda das formigas, na Serra de Queixa, na Pobra do Brollón e, mesmo en Vilamor no COUREL...

-As mesmas lendas. **O COUREL** vén da palabra Caurella. *Caurella é unha leira*- un trozo de terreo-.

Gostei da revista do Courel, e do teu libro.

-Existen un Courel en Barcelos, no Minho, unha Caurela, na Beira Alta, a carón de Trancoso.

-Os galegos e os portuguesas sempre estivemos xuntos, uniunos a fala..., os nomes dos pobos ..., pero deixouse de falar galego e perdeuse a honradez, a sensibilidade... deixouse de falar o galego dos labregos, dos analfabetos... Falar galego fai máis grande ás persoas, non falalo é unha ofensa.-

-Noutro O Courel foi terra de meigas. No seu pazo ou “Casa asombrada” hai bruxas por tódalas partes... E tamén música, o piano a carón da lareira..., e a gaita como no Courel.

-O piano veu de fóra, e..., o punteiro arranxouno Foxo

-Cousa de bruxas! O mundo é un gardapanos. Foxo é do Courel. Veu eiquí arranxar o punteiro?

-Arranxouno en Ourense.

-Tódolos anos Foxo promove O Filandón do Courel, xuntanza de cantores e brindadores da serra

- En PITÔES, no mes de decembro, celebramos unha xuntanza de cantareiros e cantadeiras, reguefeiros de Galicia-Barroso-Minho, misa cantada ó desafío. (Fixo parte do programa Ponte nas Ondas)

-Canta semellanza hai nas aldeas raianas galego-portuguesas...

-Nós usamos palabras da lingua galega e os galegos da raia falan portugués arcaico. Onde máis irmandade hai con Galiza é na miña Terra de Canvezes do Río.

-Fronteiras invisibles...

-Certo

-Graciñas polas atencións e o irmanamento. Saudinha e, ata outra visita, agora tócalle vir a vostede ó Courel.

-A minha saúde..., o hotel..., sempre gostei de viaxar..., iría con gusto.

Mercedes Vázquez Saavedra. 6.12.2005.

Mourilhe (Montalegre) Portugal. Casa da Sra dos Remedios de Outão

XX CONGRESSO DE MEDICINA POPULAR DE VILAR DE PERDIZES 2006.

Acudimos á cita de Vilar de Perdizes, unha amalgama de magos, videntes, masaxistas e curandeiros anuncian os seus servizos: Tarot, karma, cartomantes, pedras magnetizadas, astroloxía, curandeiros, naturotopas, vendedores de chas de herbas e bebidas curativas...incluído o exorcismo. 80 expositores e público a rebordar. Os da organización levan camisetas coa imaxe do Padre Fontes, realmente é un personaxe mediático. O salón da Fregresía de Vilar de Perdizes está cheo as 11h da mañá: *-Hoxe os temas son abertos- di un expectador- onte falaron os exorcistas... O Padre Fontes despois da misa sentiuse indisposto...Na fregresía ten os exconxuros (...)* *Sapos e bruxas, mouchos e cruja*s (...) (sic) O azar lévame ó stand de Carlos Ferreiro de Arcozelo (Ponte de Lima), que ofrece os visitantes uns misteriosos sobres que aseguran: *“defumadores para cortar mal inveja e outros males”*.

**CASA
CATUXO**

**COCINA NATURAL
DE LA TIERRA**

Teléfono para encargos: 982 16 52 13
Ponte de Valdomir - Folgoso do Courel

ENTREVISTA a CARLOS FERREIRO: MENCINEIRO de ARCOZELO.

-Cantos anos hai que se dedica a cura-la envexa?

-Hai 15 anos

-Obten bos resultados?

-Tiven resultados moi positivos

-Hai cantos anos vén ó congreso?

-5 anos

-De que están feitos os defumadores para cortar o mal de envexa e como se utilizan?

-Están feitos con plantas: alecrim, giesta, incenso, arruda, logo de rezar ten que poñer o sal e o azeite. Primeiro ten que rezar a oración (...) Deus te deu, Deus te criou/ Deus te livre de quem mal te olhou (sic)... etc. Despois ten que meter o contido do sobre nun recipiente e poñer o sal e o aceite e facer unha cruz e rezar a primeira oración 9 veces.

-Nove?

-Sí. Rezar, queimalo e despois, rezar o credo (...) Creio em Deus Pai(...) (sic)...

Serpenteando visitantes e menciñeiros, atopo á doutora Mª da Graça Costa Duarte, amiga de Amarante, coa que compartimos festas etnográficas, e dou de bruzes co Mestre Alves.

ENTREVISTA Ó MESTRE ALVES: EXORCISTA

- No cartón ofrece: (...) *Exorcismo- Negócio- Inveja- Amarracões- Mau Olhado- Encantamentos e maxia branca e negra.* (...) (sic)...de onde é vostede?

-De Barcelos. (Aínda que as consultas sexan en Vila do Conde e Lisboa)...

-En Barcelos cantou o galo despois de morto...médium-vidente, dende cando se dedica a isto?

-Dende hai 21 anos

-E a primeira vez que vén ó congreso?

-Non, é a 2ª vez.

-Participou onte na palestra como exorcista.

-Si, participei co Padre Gama, falamos os dous. Noutros congresos falaram outros padres...

-Coñezo as andainas dos exorcistas que participaron nos Congressos do P. Fontes. Teño noticias do Padre Gama de Mirandela que vive en Murça, polos artigos e libros de Costa Ribeiro. Tamén teño referencias do párroco da Afurada (Gaia), hipnotizador-espírita e exorcista. E coñecín en

Pedras Salgadas ó Padre Teles, -da Congregação do Espírito Santo-, estiven con el cando fixen un traballo sobre Vila Pouca de Aguiar. O que me sorprende é que vostede non sexa padre.

-Non é preciso ... Onte, o público chegou a saber o que é o exorcismo, porque está escondido.

-Os espectadores, fixéronlle preguntas?

-Si, contestei a todo. Preguntaron polas persoas posuídas, se o espírito, é maligno ou benigno...

-Foi convidado a facer algunha demostración en directo?

-Si. Pero si a persoa está posuída demora un tempo en saberse porque está posuída e, se a persoa é da miña área ou non. No exorcismo, usamos a fe en Deus, o crucifixo, a estola do padre e auga benta.

-A experiencia ten que ser moi dura. Obrigada pola información.

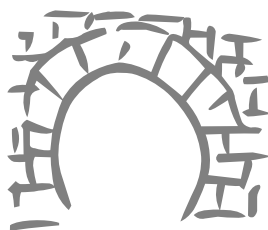
-Obrigado eu.

Antes de marchar do congreso, merco unha bruxiña á miña neta, á bruxiña se lle iluminan os ollos. O stand do libreiro está cheo de libros sobre forzas ocultas, "ciprianillos" etc. (Sendo seminarista o Padre Fontes, ó parecer tivo problemas por ler "o ciprianillo"). Entre os libros destacan as biografías: "**Padre Fontes**" (o romance de uma vida) (Âncora) de Eugénio Mendes Pinto e "**Causas e Casos de um Padre Barrosão**" de João Gomes Sanches (Âncora). Os que hai que engadir, o último libro de Luís Costa Ribeiro: "**Satanás e o exorcista**" O Combate. (Âncora). Con Costa Ribeiro, xornalista de Vila Real, compartín a lareira da Casa do Padre Fontes en Mourilhe, o mesmo que con **António Correia**, autor dun roteiro sobre **Braga**. Daquela, Luís Costa Ribeiro e o Padre Fontes falaram da participación de Antón Patiño nos Congressos, testemuñas que recolle: "*Adeus a Antón Patiño*" -nº 18- "*A CANDEIA*". O libro de Costa Ribeiro, está prologado polos **Padres Fontes e Gama** quen aparece na portada, o mesmo que noutro dos libros de Costa Ribeiro: "**Exorcismos o poder da Estola nas mãos do Padre Humberto Gama**" (Setecaminhos-2004). Ámbolos dous libros refliten casos de exorcismo, "**Satanás e o exorcista**" relata un caso que aconteceu en Vilar de Perdizes que requiriu os servizos do Padre Gama. O xornalista de Vila Real dedicoume o libro de costas á mesa dos libros exorcistas.

¡Vade retro Satanás!...

Mercedes Vázquez Saavedra. Vilar de Perdizes.

3 setembro 2006.

Camoga, s.l.

CONSTRUCCIÓNS, PROMOCIÓNS E REPARACIÓNS

R/ Entrerrios, 20 - 22 - Baixo • 15404 FERROL - Telf.: 981 37 24 56 / 981 37 20 65 • Fax: 981 94 77 64
E-Mail: camoga2000@hotmail.com

OS SOUTOS DO COUREL: ORIXE E SITUACIÓN ACTUAL

Os soutos son un tipo de bosque seminatural de gran importancia ecolóxica e paisaxística protexidos pola lexislación vixente. Son naturais porque, no caso do Courel, o castiñeiro (*Castanea sativa*) está presente na zona de maneira continua dende hai 6000 anos, pero a disposición, coidado e tratamento destas masas depende da vontade humana.

Entón ¿quén o domesticou? ¿cando coma o lobo se fixo ó castiñeiro can?. Esta prodixiosa árbore que nos dá madeira, leña, castañas, sombra, candeas e en segunda transformación, casas, mobles, chourizos e mel, formaba parte no Holoceno dos bosques mixtos de folla caduca. É de supoñer que posteriormente os habitantes dos castros aproveitasen as castañas, xunto con avelás e landras. Os Romanos, que alcanzaron O Courel cara o ano 28 d.C., non utilizaban o castiñeiro pola súa importancia na alimentación, xa que o seu froito era considerado propio das clases sociais máis baixas e figuraba nos textos galénicos

como indixesto. Cítase, sí, o uso das súas varas como titores das vides (ausentes no Courel), na entibación de galerías mineiras ou na fabricación de utensilios para separalo ouro doutros materiais nos cursos fluviais. En todo caso e cos datos actuais, non parece lóxico atribuír ós Romanos a presenza de soutos en territorios do sudeste lucense.

O grande interese no manexo do castiñeiro para a produción de froito debeuse desenrolar despois do período Romano, asociado ás estruturas socioeconómicas da época medieval, cunha maior poboación baseada na agricultura de subsistencia. Estas novas plantacións de castiñeiros serían guiadas dende os mosteiros, donde se orientaba o traballo dos campesiños para favorecer un cultivo ou outro.

En relación cos soutos do Courel, o Mosteiro Beneditino de San Xulián de Samos, fundado no século IX, terá unha gran importancia. O mosteiro utilizaría a explotación indirecta dos seus dominios por medio de poboadores locais que lle entregarían as súas rentas en especie. Un destes dominios era o Arciprestazgo de Courel e unha destas rendas as apetitosas e enerxéticas castañas.

E chegamos ata finais do século pasado, onde a despoboación e adicación dos que poden a outras labores máis rendibles, motivaron o abandono de grandes superficies deste ecosistema. Árbores secas por doenzas como a tinta e o chancro son hoxe facilmente visibles nos soutos de Froxán, Folgoso, Seoane, Mostad, Meiraos ou Paderne. Algún vendaval como o destes días pasados axudará a derruba-las e con elas, unha valiosa construción do noso patrimonio natural e cultural. Porque lembrando o símil da domesticación, "a can fraco, todo son pulgas".

José Manuel Blanco López
7 de outubro de 2006

Hospedería Bar
FERREIRO

- **Habitaciones con baño**
- **Comidas de la zona**

Tel.: 982 43 30 65 - 982 43 30 23

Seoane do Caurel (Lugo)

www.hospederiaferreiros.iespana.es

A CABRA TIRA O MONTE

Recordo que na época da miña infancia, recen chegado a Cataluña os nenos no colexio chamábanme “O Galego”, e aínda que falábamos en castelán eu tiña (e aínda teño) ese acento inconfundible de ser galego. Este feito, ás veces producía nos demais nenos burlas e menosprezo cara min. Pasados os anos, un aprende o idioma catalán e vaise integrando como pode no seu novo entorno social. Pouco a pouco un convértese tamén nun catalán máis.

Con todo, en temporada de vacacións, ano tras ano un sente a necesidade de reencontarse co lugar que o viu nacer. Se un ano falta á cita entón e cando valora de verdade a importancia de volver unha vez máis as xentes e terras que un sempre recorda con agarimo: Por iso como din por equí, “quen perde a súa orixe perde a súa identidade”.

Para acabar quixera compartir con todos vostedes o meu segredo mellor gardado.

O día 22 de agosto de 1967 era domingo, acórdome coma se fose hoxe, estaba sentado gardando as vacas no Prado do Río preto de Esperante, e de súpeto vin asomar unha cabra pacendo debaixo dun castiñeiro, era de cor mel, cunhas pintiñas brancas que parecían soles, bonita de verdade. Naquel preciso momento tiven coma visión do máis aló e decidín abandonar o gando a boa de deus e empecei a interesarme polo itinerario da cabra, pasei toda a santa mañá seguindo a cabra, a certa distancia pero sen quitarlle o ollo de encima.

Eran as cinco da tarde e a cabra continuaba subindo, a esa hora xa andabamos pola Devesa da Rugeira. Eu estaba completamente esgotado, doíame todo o corpo e tiña fortes mareos de tanta camiñata e sen xantar; entón, tomei a decisión de concluir esta investigación e cheguei a conclusión que a cabra sempre tira o monte.

Juan de Crespo

O CULTIVO DO NABO

Esta hortaliza cruceífera é das máis enxebres e abondosas non só no Caurel senón en todo Galicia.

A súa raíz, carnosa e comestible supliu as aportacións alimenticias da por aquél entón, descoñecida pataca. Incluso nalgunhas aldeas adoitaban soterra-las raíces debaixo da terra para que se conservasen máis tempo. As súas follas, as nabizas, son moi apreciadas para o consumo humano, e máis coñecidos son aínda os grelos, que son os xermolos novos que a planta bota o chega-la primavera. Ademais de para a alimentación humana, serve para o gando.

Os Celtas xa coñecían e cultivaban o nabo, polo tanto o seu cultivo é ben antigo. No Caurel, logo duns anos de declive volta de novo a recupera-lo seu interese gastronómico e cultural, aínda que xa non ollamos tantos nabais coma en tempos. Estes seguen a cultivarse na maioría dos casos seguindo a rotación: patacas-centeo-nabos.

O tempo da sementeira, xeralmente é no verán do 15 de xullo o 15 de agosto, malia que se poden sementar tamén noutras datas, e compre salientar que segundo a sabedoría popular, o nabo nace moi ben cando é sementado na terra ben seca e logo chove de seguido.

Da abundancia desta xenerosa hortaliza en Galicia, pouco esixente en canto a coidados e fertilidade do solo, deixou costancia Tirso de Molina cando dixo aquilo de “*Es tan fértil en dar brujas, como nabos*”.

Jesús Alfonso Parada Jato
Meiraos

Turismo

CASAS

Rural

CARLOS - COMERCIANTE - DOSINDA

6 HABITACIONES
SALON

APARTAMENTO 4 PLAZAS
COCINA

CASA COMPLETA
3 HABITACIONES

Vilamor do Caurel (Lugo)

Información e reserva: Tfno 982 155 618

ALOXAMENTO RURAL EN FROXÁN:

En poucas datas abrirá as súas portas un establecemento de Turismo Rural que ben a aumentar o número de prazas en aloxamentos rurais en Caurel.

Casa da AIRA este é o nome que levará o establecemento, o que sempre tivo, da que non hai unha data fixa da súa orixe e construción pero presume de ser unha das máis vellas e o mesmo tempo a máis grande do pobo. A súa arquitectura e volume asemella a un pazo; esta estivo habitada de xeito habitual hasta os anos 50 do pasado século, logo pasou a ser ocupada temporalmente sobre todo nas datas de outono coincidindo co castañal, cando os seus propietarios retornaban para recoller as castañas. Na súa recuperación e restauración coidouse con todo detalle o manter a estrutura antiga, as paredes de pedra, ventás e corredores de madeira, o tellado de lousas de pizarra. O patio central divide a casa en dúas partes, nunha delas van os cuartos en planta baixa e alta, algún acondicionado para discapacitados. As habitacións, 10 en total, levan baño individual, calefacción, teléfono e televisión, teñen acceso a un salón social equipado, con chimenea e zona especial para o descanso, a tertulia e a lectura; dende este e a través dun pasadizo-corredor accédese ó restaurante que foi no seu día solaina, este restaurouse con delicadeza, utilizando coma base a madeira, un espacio ameno e acolledor con capacidade para 40 comensais; ó lado a cociña, un local de gran amplitude equipado con

tódolos adiantos e comodidades para a elaboración de pratos tradicionais; debaixo desta, a cafetería no que antigamente fora a bodega, aínda se podían ver nela as vellas cubas; o local está moi ben ambientado, dispón no que era o patio e baixo do restaurante, dunha terraza. Adosado a casa estaban os sequeiros onde secaban as castañas e que logo da rehabilitación usarán os propietarios coma súa residencia. A bo seguro un lugar ideal para disfrutar dun descanso e degustar a rica gastronomía da zona.

CASA RURAL CHAOS PADERNE

En breve tamén abrirá as portas un novo establecemento adicado ó Turismo Rural en Paderne o que fará que o lugar se converta nunha das aldeas con máis oferta de prazas de todo o Concello. A casa que ofrecerá servizo de aloxamento e almorzo pódese dicir que está rematada, so é necesario para a súa apertura as correspondentes licencias.

ACAMPAMENTO O CAUREL CAMPING - BUNGALOWS

ESPERANTE -SEOANE

RESERVAS:

Viajes QUIMATURS - LUGO

Teléfono (982) 24 61 11

Tfno.: Camping: (982) 43 31 01

CASA RURAL A BOUZA NOVO ALOXAMENTO DE TURISMO RURAL EN PADERNE

Xa está a traballar Casa Rural A BOUZA en Paderne, un establecemento que ofrece 6 habitacións con baño, e restaurante. Esta nova vivenda ven a aumentar o número de plazas no lugar. Os propietarios da casa tamén rexentan a Casa Rodrigo, casa que xa leva uns anos ofrecendo aloxamento ás moitas perosas que se achegan polo lugar na procura de sosego, admirar a fermosura da paisaxe e degustar a rica gastronomía da zona. No comedor do restaurante, cunha capacidade para 32 comensais, pódense degustar os pratos típicos da Serra, todo o conxunto garda a fisonomía orixinal pero dentro ten un toque de diseño moderno con moi bo gusto.

O ALBERGUE ¿PARA CANDO?

No pasada edición de A CANDEA aparecía o titular “Por fin, o albergue parece abrir as súas portas”: Ó peche da edición da Revista do Caurel e uns meses máis tarde, a situación segue igual, esperemos que cando este número vexa a luz este oferte os seus servizos ás moitas persoas que están á espera que este establecemento abra as súas portas. Compre lembrar que o edificio no que está ubicado foi construído como colexio do lugar, pasando logo a instalar nel as oficinas do concello. Construído o novo edificio municipal este deixou de prestar servizo o que dende o concello se pensou en reacondicionalo como albergue, e así foi, con axuda dos fondos Leader este acondicionouse para dar aloxamento a unhas 50 persoas. As obras xa remataron fai tempo e para a súa explotación, o concello sacou a concurso no verán, estando xa dende aquela adxudicada a explotación a unha persoa do lugar. Pensábase que a primeiros de setembro abriría as súas portas e así moitas persoas poderían dispor deste servizo, pero non foi así, non sabemos o porqué ou porque non pero a situación segue como meses atrás sen ver unha saída ou data de comezo da actividade.

CAUREL, PARQUE NATURAL

Dende hai datas é tema de conversación a creación de Parque Natural en O Caurel e os Ancares; se nun principio se falaba de facer un gran parque, agora as autoridades están a traballar e estudar a posibilidade de crear dous, un en cada zona, un tema que xa empeza a cheirar a Estación Biolóxica, algo que tiña que estar a funcionar na actualidade e aínda non se colocou a *primeira pedra*. Fai uns días a prensa falaba da dispoñibilidade da Xunta por protexer estes espazos, pero había que contar primeiro coa opinión social; algo difícil de entender e mais cando neste país poñer a xente de acordo non é tarefa fácil. O tempo apremia e cada día corre máis a presa para que a administración tome unha decisión, o que si hai que ter moi claro en O Caurel é que as medidas restrictivas xa están ahí, impostas e sen contar con ninguén na famosa Rede Natura. O Parque pode que a medio prazo sexa a única vía de desenrolo do Caurel.

*Os lectores da Candeia
e amigos do Caurel*

¡Bo Nadal!

Unha porta ó Caurel

CASA RURAL BONIFACIO

6 Habitacións con baño - Cociña tradicional
Fermosas paisaxes da Montaña do Lor
Vilar de Lor, Quiroga - Lugo Tlf. 982185 449
www.loralto.com

RUTA NOCTURNA

Como xa é costume, no mes de agosto organizouse unha ruta nocturna polo Caurel. Esta fíxose o día 12 e o percorrido foi dende Monticelos por Coto ata Folgoso. Quedamos de xuntarnos as 10 da noite en Folgoso, e así foi... eramos uns 50 entre nenos e maiores. Nesta ocasión tivemos o participante máis novo dende que se organiza esta excursión, tratábase dunha nena de 4 anos procedente da provincia de Xaen que estaba a pasar uns días cos seus pais e uns amigos polas terras do Courel. Unha vez xuntos collemos os coches para achegarnos o punto de partida: o cortalumes que sae por enriba da canteira. A ruta non era difícil, íamos ladeando a montaña ata saír o que fora o Colexio de Folgoso. A metade do comiño chegou o avituallamento composto por xamón, queixo, viño, pan, postre e café regado cunhas gotas para quen quixera... todo moi rico. Continuamos a ruta, que se rematou as 2,00 hs. da madrugada, os conductores foron buscar os coches a canteira e todos a descansar da camiñata.

ASOCIATE

Si desexas formar parte da Asociación Cultural "FONTE do MILAGRO", participar nas actividades que realiza, colaborar na recuperación e mantemento dos valores do Caurel, recibir no teu enderezo a Revista do Caurel "A CANDEA". Cobre o seguinte formulario e envíao a: A. C. FONTE do MILAGRO" Froxán, s/n 27325 O Caurel Lugo. Na web da Asociación: www.fontedomilagro.org tamén atoparás o formulario.

Nome e Apelidos: / <i>Nombre y Apellidos:</i>		D.N.I.:	
Enderezo: / <i>Dirección:</i>		C. Postal	Localidade: / <i>Localidad:</i>
Provincia:	Teléfono:	E. Electrónico:	

Para domiciliar o pago das cotas, envíanos os seguintes datos:

Titular da Conta: / <i>Titular de la Cuenta:</i>		D.N.I.:	Entidade: / <i>Entidad:</i>
Enderezo	C. Postal:	Localidade/Provincia:	
(20 díxitos da conta) / (20 dígitos de la cuenta)			
_____ / _____ / _____ / _____			

Fotocopia ou recorta este recadro
Fotocopia o recorta este cuadro:

Sinatura: / *Firma:*

LETRAS GALEGAS 2007

MARÍA MARIÑO CAROU**Palabra no tempo**

“¡Inda vou na mesma
meniña...”

!Inda vou na mesma meniña
aquela que fogueaba sin leite!

¡Son aquela!

¡Son aquela que no bosco
escutaba o himno dela!

Son aquela mañanciña,
entre orballo das rosas,
enre area de sendeiros,
onde atopaba a campana.

Caladiña eu chamaba
en berros que hoxe esquezo,
cando o navío de lonxe
o meu mar cheo atracaba.

¡Son aquela!

Son aquela tarde queda
que no serán se chamaba
miña aurora sin coores
chea dun farto rebusco
que en un xordo a min chegaba.

¡Son aquela!

Son aquela pena nubra
que de mofo entrenzaba
a lonxe voz do poeta,
cando aínda non sabía
que era pra ela
o que aquela voz narraba.

¡Son aquela!

Son aquela sempre soia
que paseaba a ribeira
a ver si nela atopaba,
a ver si nela afogaba.

Eu non sei,
eu non sei son sinceira.
Eu sentía un lonxe triste,
eu sentía nel ledicia,
eu quería quedar soia,
eu quería compañía,
jaquela que eu non sabía!

Hoxe o sol enxuga a néboa.
Os dous tecen amores.
¡Han de saber algo dela!

ESQUECEU ESQUECER

Esportoume un rebumbio na escuridade da noite. O reloxo marcaba as tres da madrugada. Era unha voz que resoaba en toda a rúa, solitaria a aquelas horas e pola que, moi de cando en vez, pasaba un coche velozmente. Abrín a porta do balcón e asomeime en pixama. A maioría das fiestras dos pisos estaban abertas, e delas xurdían as faces curiosas dos veciños. Todos miraban para o noso portal, onde Irene, en camisa de dormir, chamaba no corazón da noite. Seu fillo, Manuel, tentaba sen éxito facela entrar na casa. Mais ela seguía a chamar con toda a forza que os seus máis de oitenta anos lle permitían, cincuenta deles vivindo aquí, nesta noxenta cidade, lonxe de Galicia. O murmurio e os risos dos veciños percutían coma un badalo nas interminables beirarrúas, e por riba de todos, a chamada de Irene cara a algures. De súpeto, tentei entender o que dicía, pois había un pouso familiar no seu eco. ¿A quen chamaba? ¿Por que aqueles risos se nada comprendían nin podían comprender? Un lampo cruzou tras dos meus ollos. Entendían decontado por quen chamaba Irene. Lembrei moi ben aqueles nomes escoitados tantas veces moitos anos atrás, polos que chamaba o dono cando rifaban na ringleira cara ao prado ou moscaban e saltaban os valados. Ou como chamou alguén un día cando unha botou tras de min querendo collerme entre os cornos como se anceiase esmagar a unha avespa demasiado inqueda. Alí berraba Irene, a miña veciña do baixo esquerda, ata que alguén avisou á policía e mais a unha ambulancia. Nela marchou a muller, a convocar o seu pasado, na busca dunha resposta imposible.

Xesús Manuel Marcos

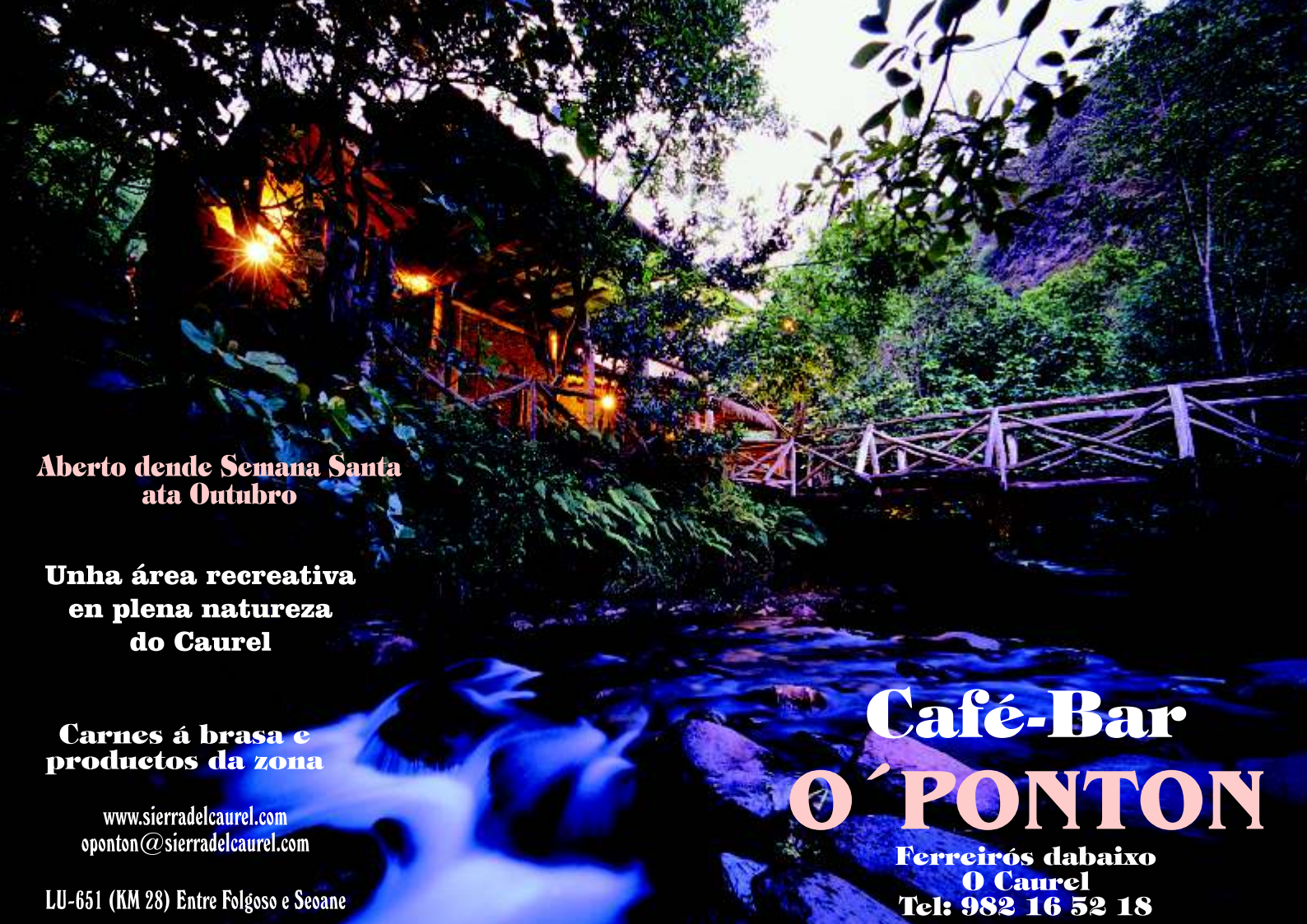
grafinco
CENTRO ESPECIAL DE EMPREGO **imprenta**

offset color

diseño gráfico

impresos en xeral

Rúa da luz nº 4. Polígono de Fingoi
27002 LUGO
Tel.: 982 284 421
Fax: 982 284 758
e-mail: grafinfo@cogami.es

**Aberto dende Semana Santa
ata Outubro**

**Unha área recreativa
en plena natureza
do Caurel**

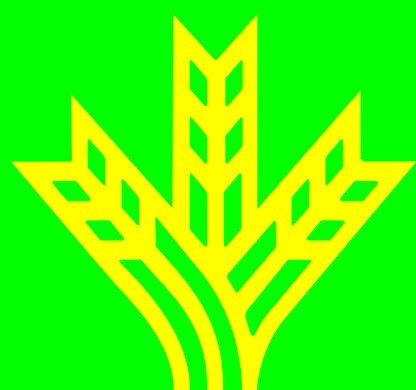
**Carnes á brasa e
productos da zona**

www.sierradelcaurel.com
oponton@sierradelcaurel.com

LU-651 (KM 28) Entre Folgoso e Seoane

**Café-Bar
O PONTON**

**Ferreirós dabaixo
O Caurel
Tel: 982 16 52 18**

**CAIXA RURAL
GALEGA**

**Si desexas formar parte deste COLECTIVO, participar nas ACTIVIDADES
que organiza, recibir a REVISTA no teu enderezo, etc.:
Asociación "FONTE do MILAGRO" Froxán, s/n 27325 O CAUREL - Lugo
A Candeia tamen en: www.galiciadigital.com**